

5. Пухальская Б. Старость как фаза развития человека //Старость. Популярный справочник. – М., 1996. – с. 33–41.

УДК 159.9:373.2.011.3-051

*Анжела Пасічніченко
(Полтава, Україна)*

ПСИХОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті аналізуються погляди науковців на сутність поняття «психологічна культура», його структурні компоненти. Визначено роль психологічної культури та психологічної компетентності як її важливої складової у роботі вихователя закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: психологічна культура, психологічна компетентність, педагогічна діяльність.

The article analyzes the views of scientists on the essence of the concept of «psychological culture», its structural components. The role of psychological culture and psychological competence as its important component in the work of a preschool teacher is determined.

Key words: psychological culture, psychological competence, pedagogical activity.

Сучасні інновації в освіті, надання пріоритетності дитиноцентричного підходу в навчанні та вихованні, необхідність створення психологічно комфортного освітнього середовища актуалізує роль та значення розвитку психологічної культури вихователя ЗДО. Успішність формування психологічної культури педагога є запорукою його ефективної професійної діяльності.

Психологічна культура як складова загальної, професійної культури, як самостійний психологічний феномен, її сутнісні ознаки та компоненти стали предметом багатьох наукових досліджень (Н. Ісаєва, Л. Колмогорова, Г. Кот, В. Лагутін, Н. Мачинська, О. Мотков, А. Осипова, Н. Пророк, В. Семикін, М. Хатуєв, С. Щербаківа та ін.).

У сучасній психології науковці неоднозначно трактують її зміст. Психологічну культуру визначають як складне, цілісне, структурне особистісне утворення (Л. Колмогорова, А. Кузьміна, О. Соловйова); як особистісні якості, мотиваційні установки і уявлення, що впливають на ставлення до професії педагога і готовність до виконання цієї соціальної ролі (О. Шаповалова). Н. Мачинська та В. Лагутін розуміють психологічну культуру як «інтеграцію психологічних якостей, властивостей, навичок, умінь і компетенцій педагога. Вона є результатом не лише соціалізації й освіти, але також особистісних зусиль щодо поєднання та гармонізації власних життєвих інтересів і потреб з інтересами навколишнього світу та соціуму, здатністю до

самоуправління, саморегулювання, самоконтролю, рефлексії та інше». На думку авторів, одним із найбільш гармонійних психологічних утворень серед психолого-педагогічних характеристик педагога є високий рівень психологічної культури [2, с. 239].

Науковці зазначають, що вона впливає на якість взаємодії особистості із навколишнім світом, на її спрямованість (Н. Певзнер, Семикін, Хатуєва), Психологічна культура виконує ціннісно-регулятивну, мотивувальну, фасилітивну, розвивальну функції у професійній діяльності, забезпечує самореалізацію особистості у житті, професії (Н. Пророк, В. Семикін, М. Хатуєва).

Як зазначає Н. Пророк, розвиток психологічної культури є одним із аспектів процесу формування професіоналізму, компетентності, професійної зрілості. Найбільш інтенсивно психологічна культура в самій професійній діяльності, в самоосвітній діяльності і в результаті саморозвитку (зокрема, професійному). Отже, цілком логічно, на думку Н. Пророк, розглядати психологічну культуру працівників освіти як один із результатів професійного саморозвитку, самовдосконалення, самотворення [5, с. 462].

Відрізняються у сучасній психології і погляди щодо структури психологічної культури. Науковці, як правило, розглядаючи її складові, зупиняються на класичному виділенні когнітивного, афективного, мотиваційного і поведінкового компонентів. А. Кузьміна та Соловйова О. дещо по іншому визначають їх, виокремлюючи когнітивний; афективний; мотиваційний; поведінковий (діяльнісний); ціннісно-смісловий; рефлексивно-перцептивний; творчий компоненти, які характеризуються психологічною компетентністю і грамотністю, адекватним застосуванням знань, умінь, навичок для вирішення психологічних проблем по відношенню до себе, до інших людей і до світу в цілому [1, с. 93].

Проаналізувавши погляди науковців, ми зробили висновок, що найбільш повну змістову її структуру, яка включає такі основні складові: когнітивну; рефлексивно-перцептивну; афективну; вольову; комунікативну; регулятивну; підсистему досвіду соціальної взаємодії; ціннісно-сміслову, подає, на нашу думку, В. Семикін [3, с. 91-92].

Погоджуючись із висновками окремих авторів, зазначимо, що одним із важливих компонентів психологічної культури педагога є психологічна компетентність (О. Грейліх, Л. Колмогорова, А. Орлов, Н. Пророк). Ефективність діяльності педагога значною мірою залежить від рівня її розвитку, оскільки лише за наявності психологічної компетентності він зможе скористатися всім арсеналом психологічних ресурсів, необхідних у конкретній ситуації, приймати компетентні рішення, правильно організувати взаємодію з вихованцями. Психологічна компетентність вихователя є складовою його професійної компетентності, однією із підструктур професійних якостей особистості, без якої неможлива реалізація нових сучасних підходів в освіті [4, с. 68].

Отже, психологічна культура – це складова частина базової культури особистості як системної характеристики людини, що дозволяє їй ефективно самовизначитися в соціумі, самореалізуватися у житті. Вона сприяє

саморозвитку та успішній соціальній адаптації. Психологічна культура є важливим чинником успішної професійної діяльності вихователя ЗДО, оскільки включає грамотність і компетентність в психологічному аспекті, розуміння людської сутності, внутрішнього світу інших і самого себе, відносин і поведінки. У свою чергу, психологічна компетентність, як компонент психологічної культури, є невід'ємною складовою професіоналізму сучасного вихователя ЗДО.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузьмина А. Модель формування психологічної культури майбутніх педагогов/ А. Кузьмина, О. Соловьева// Мир науки, культури, образования. – 2013. – №4 (41). – С. 93–94.
2. Мачинська Н.І. Психологічна культура як складник професіоналізму викладача/ Н.І. Мачинська, В.Б. Лагутін// Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2011. – №2. – С. 229–241.
3. Семикин В.В. Психологическая культура в образовании человека: монография / В.В. Семикин. – СПб.: Союз, 2002. – 156 с.
4. Пасічніченко А.В. Психологічна компетентність майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу як предмет наукового аналізу/ А.В. Пасічніченко// Сучасні тенденції розвитку науки (частина I): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Київ, 15-16 березня 2017 року. – Київ: МЦНД, 2017. – С. 68–70.
5. Пророк Н.В. Професійне самовдосконалення як один із шляхів розвитку психологічної культури / Н. Пророк // Vzdělávání a spoločnosť IV: medzinárodný nekonferenčný zborník. – Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2019. – С. 461–468.